

MEVLÂNÂ'DA İNSANLIĞIN BİRLİĞİ VE DİYALOG

Hüseyin KURT*

İslâm tasavvufunda “*insan-ı kâmil*” olarak idealleştirilen insana, düşünce tarihi boyunca farklı açılardan yaklaşılmıştır. Bu sebeple insan hakkında çok çeşitli fikirler ve tanımlar görülür.

Mevlâna, İbn Arabî gibi, âlemin yansıması olan insanı, küçük âlem olarak isimlendirmektedir. İnsanı anlatırken, ona kozmik bir varlık olarak bakmakta ve insanlık cevherini kâinatın odak noktası yapmaktadır. Mahiyet itibariyle böyle yüce bir değere sahip olan insan, şayet kendi varlığının ve cevherinin farkında değilse, kendine yazık etmiştir.

Varlık âlemini bir ağaca benzetecek olursak Mevlânâ, tasavvufî düşünce geleneğiyle paralel olarak insanı bu ağacın meyvesi yani varlık ailesinin gaye varlığı olarak değerlendirir. İnsan, kendinde tüm varlığın bilgisini, ilahî isim ve sıfatların tamamını barındıran bir potansiyele sahip olması nedeniyle varlık ailesinin en kâmil üyesidir. İnsan, tüm varlığın bilgisini taşıyan eksiksiz bir kitap gibidir. Bu yüzden sûfî düşünce geleneğinde insan, kendinden önceki tüm varlık mertebelerini zatında toplayan bir varlık düzleminde kabul edilmiştir. Bu nedenle insana “*meretebe-i câmiâ*” (toplayıcı varlık düzlemi) denilmiştir.

Dinî literatürde insanın Allah’ın halifesi olarak yaratılmasıyla (Bakara 2/30) ilgili öğretiyi Mevlânâ, insanın ilahî isim ve sıfatların bir tecelligâhı olarak yaratılması şeklinde yorumlar. Mevlânâ bu hususu mistik düşünce geleneğindeki ayna sembolizminden hareketle îzah eder. Mevlânâ’ya göre insan, varlık ailesi içinde ilahî isim ve sıfatları doğrudan algılayabilen yegane ayna gibidir. Mevlânâ, insanın bu vasfını şu şekilde dile getirir:

*“Ey Hak’ın kitabının kopyası olan sen
Ey padişahın güzelliğine ayna olan sen,
Alemde senin dışında olan bir şey yoktur.
Ne istiyorsan kendinden iste, kendinden ara...
Ne arıyorsan sensin, sen”¹*

* Arş. Gör. Dr., Harran Ün. İlahiyat Fak.

Mevlâna'da insan konusunun en önemli noktalarından biri, insanlığın birliği kavramıdır. Kendisini “Kur'an'ın kölesi” ve “Muhammed'in yolunun toprağı” olarak tanıtan Mevlâna, insanlığın birliğini, bir varlık olarak insanın saygıya ve sevgiye layık olduğunu savunmuştur. O, Kur'an'ın ortaya koyduğu tevhidin bir uzantısının da bu birlik olduğunu, “Mısak” anında bütün insanlığın birlikte bulunduğunu ve onun aslının bir ve aynı olduğunu belirterek bunun unutulmaması gerektiğini şu sözleriyle vurgulamıştır.

“Bizimle birlikte yaşamak, hoş geçinmek istersen kafandaki o kuruntuları at, şu kavgayı bırak. Vaktiyle her ikimiz birlikte iken sen ve ben nasıl kaynaştysak, bugün de öylece kaynaşmış ve birleşmiş olalım. Esasta senin ve benim canlarımız birlikte idi. İkimizin de gizli ve açık her şeyimiz tek bir bütünün içinde idi. Ben sadece ifade için, “ben ve sen” sözlerini kullanıyorum. Yoksa seninle benim aramızda, senlik-benlik ayrılığı yoktur...”²

Mevlâna'ya göre insanlık baştan beri hakikatin peşindedir. Hakikat, tıpkı Yaratıcı gibi tektir. Bu Tek'i arayan insan, yanlış yollara, isabetsiz davranışlara girebilmiştir. Ama niyet hep gerçeği bulmaktır. Mademki niyet ve hedef birdir, yanılmalar, birbirimizi suçlamaya, birliği parçalamaya niçin sebep olsun?

Görülüyor ki, Mevlâna asırlar öncesinden, bugün bile ulaşamadığımız bir evrensel kültüre, bir kültürlerüstü düzeye ulaşmış ve bunun gereklerini de yaşamıştır. O, insan ve hayata, elde ettiği kozmik “ben”in gözüyle bakabilmiştir. Günümüz dünyasında da bu anlayış ve diyaloga her zamankinden daha çok ihtiyaç bulunmaktadır.

“Bir âşik hayır da yapabilir, şer de. Sen onun hayrına, şerrine bakma; maksat ve hedefine bak.”³ “Ayrılık gidiş tarzındadır, yolun hakikatinde değil. Maksatta birleşirsek ikilik kalmaz. İkilik de teferruattadır, esas birdir.”⁴

Mevlana insanlığın birliğini, dinlerin şekil birliğinde aramaz. Şekil, suyu arayanların su koydukları çeşitli renk ve desendeki kaplara benzer. Akıllı adam kaplara değil, içindekine, yani suya bakar. Mevlana suyun peşindedir. Buzlara takılıp kalmayı da istemez. Nihayet buz da eriyince su olmuyor mu? “Birisu buzu görse aslı nedir, bilmez; fakat sonunda bunun su olduğunu anlar ve esas hakkında şüphesi kalmaz.”⁵

Buna göre kapları, buz kalıplarını, yani dinin formel kısmını birleştirme gayretine girmek doğru değildir. Bu gerekli de değildir. Gerekli olan suda, esasta bir olmaktır.

¹ Mevlânâ, *Fîhi Mâ Fîh*, s. 121. Mevlânâ'nın bir sohbetinde aktardığı bu rubâinin, Necmeddin-i Kübra'nın halifelerinden ve Mevlânâ'nın çağdaşı olan Sa'deddin-i Hamevî'ye (ö. 650/1252) ait olduğu söylenmektedir. (bkz.: Konuk tercümesi, s. 49).

² Mevlana, Rubailer, 1250, 1251, 1258.

³ Mevlana, Mesnevi, beyt: 500.

⁴ Mevlana, Fîhi Mafih, 35.

⁵ Mevlana, Divan-ı Kebir, 1/177.

Mevlana şöyle der: “Siz dini nasıl bir yapacaksınız? Bu, kıyamette bir olur. Burası dünya olduğuna göre bu imkânsızdır. Çünkü burada her birinin çeşitli dileği ve isteği vardır. Orada hepsi bir olur, hepsi aynı yere bakar ve bir tek kulak, bir tek dil haline gelirler.”¹

O halde herkes kendi dininin şekli yapısını koruyabilir. Fakat özde beraberliği esas almak suretiyle diğer din mensuplarıyla dostça ilişkiler kurabilir.

“Pergel gibiyim: Bir ayağımla şeriat üstünde sağlamca durduğum halde, öbür ayağımla yetmiş iki milleti dolaşıyorum... Yetmiş iki millet kendi sırrını bizden dinler. Biz, iki yüz millet ve mezhebi tek perdede birleştiren ney gibiyiz.”²

“Birlik şarabını ver, hepimizi aynı derecede sarhoş et de hepimiz toplanalım, görünüşteki ayrılıkları bir anda giderelim. Ben davasından geçtik mi, su kıvamını alır, her kabın rengine, şekline uyarız. Biz bir ağacın dallarıyız, hepimiz de kapı yoldaşlarıyız.”³

“Bizim bu dilden başka bir dilimiz, cennetten, cehennemden başka bir yerimiz vardır. Hür gönüller başka bir canla yaşarlar. Onların o temiz cevherleri başka bir hazinedendir.”⁴

Mevlana'nın bu sözleri, Hûd suresi 118 ve 119. ayetlerini hatırlatmaktadır.⁵ Bu ayetlere göre, Allah dileseydi tüm insanlık tek bir ümmet olur, bir imanda birleşirdi. Fakat Allah insanları hikmet ve rahmetinin bir yansıması olarak farklı farklı yaratmıştır...

“Aşkın lezzetini tam almak için gölgeyle güneşin bir olmasını istiyorum”⁶ diyen Mevlana bu rahmetin içinde yer aldığını belirtir. “Seni bağırma öyle bir basacağım ki, vardan da kurtulacaksın, yoktan da...”⁷

Mevlana, bir rahmet unsuru olarak bütün insanlığa uzandığından o, bütün insanları birer hücre gibi külli vücudunda, ruhunda toplamıştır. Bir hücrenin vücudun şurasında veya burasında olmasında herhangi bir fark yoktur. “Ey gözleri şaşsı, sen biri iki görüyorsan, ben senin aksine, ikiyi bir görüyorum.”

“Benim tek bir canım, yüz bin benim var. Ama ne yapayım ki, ağzımı bağlamışlar. Binlerce insan gördüm ki, ben onlar olmuşum sanki. Onların arasında yalnız kendimi göremedim.”⁸

¹ Mevlana, FihiMafih, 43.

² Fürûzanfer, IV.

³ Gölpinarlı, Mevlana, 227.

⁴ Mevlana, Rubailer, 304, 306, 344.

⁵ “Rabbin dileseydi bütün insanları bir tek millet yapardı. (Fakat) onlar ihtilafa düşmeye devam edecekler. Ancak Rabbinin merhamet ettikleri müstesnadır. Zaten Rabbin onları bunun için yarattı...” (Hûd Sûresi, 118-119.)

⁶ Mevlana, Divan-ı Kebir, 3/335.

⁷ Mevlana, Divan-ı Kebir, 7/118.

⁸ Mevlana, Rubailer, 954, 1067.

Görülüyor ki Mevlana, yedi asrı aşkın bir zaman önce, bugün bile ulaşamadığımız bir evrensel kültüre ulaşmış ve bunun gereklerini de yaşamıştır.

İnsanlığın birliğini kabul, bizi ayırım yapmadan tüm insanlara saygıya götürür. İnsan, içinde sonsuzun tohumunu taşıdığı için saygıya layıktır. Bunu fiile çıkarması ise kendisinin saygı görmesini gerektirir. İnsana saygının gerekçesi, onun bir gönül taşımasıdır.¹

Mevlana'ya göre insana saygının ilk basamağı onu hor görmemek, ikinci basamağı da ona hizmet etmektir. O, insanı kendi ölçü ve kabullerinin onayından geçtikten sonra değil, insan olduğu için sever ve hizmetine muhatap kılar. İnsana saygının bir uzantısı olan hizmet, Mevlana'da karşılıksız hizmettir. Böyle bir hizmete hazır olmayan, insana yol gösteremez, sonsuzluk rehberi olamaz. O şöyle seslenir: "Biz rüşvet ve para padişahı değiliz, paramparça olmuş gönül hırkalarını diken bir padişahız."²

Tolerans ve Hoşgörü

Gerçek kulluk, insanı hoşgörüye götürür. Hoşgörü, başka inanç ve kanaatlere saygılı olmaktır. Esasen başka inanç ve kanaatlere saygılı olmak, kendi inanç ve kanaatine bağlı olmamak değildir. Ayrıca bütün inanç ve kanaatler karşısında kayıtsız kalmak da değildir. Hoşgörü, ne fikrî mânâda başıboşluk, ne de şahsiyetten fedakârlıktır. Sözün özü hoşgörü, insanları kendi konumunda kabul etmektir.

Özellikle Ebu Hanife anlayışında inançsızlık (küfür) her ne kadar cinayetlerin en büyüğü olarak değerlendirilse bile, kul ile Allah arasında kabul edilir ve böylesi cinayetlerin cezasının âhirete ertelendiği belirtilir. Bu prensipten hareketle, sosyal, ahlâkî ve hukukî münasebetlerde, insanlık vasfı esas alınır. Bu anlayışa göre, kötü olan insan değil, insanın davranışlarıdır.

Öte yandan Müslümanlarla ehl-i kitap arasında Yaratıcı birliği söz konusudur. Zaten Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler Hz. İbrahim'i (as) peygamber kabul ederler. Öyleyse en azından ateizm ve materyalizm düşüncesine karşı semâvî din mensuplarından, aralarındaki teolojik ve tarihî ihtilafları tartışma konusu yapmaktan ziyade, ittifak noktalarını öne çıkarmaları beklenir. Ayrıca bir köy hâline gelen dünyamızda bütün insanları ilgilendiren terör, açlık, gelir dağılımındaki dengesizlik, eğitimsizlik, insan hakları ihlalleri, emanet bırakılan tabiatın tahribi gibi problemlere karşı artık milletlerarası ortak mücadeleye ihtiyaç vardır.

İnsanlar, özündeki sevgiye, barışa, huzura, güven ve kardeşliğe hasret duymaktadır. Çünkü temiz vicdanlar her zaman iyinin ve güzelin tutkudur. İşte, her

¹ Mevlana, Fihî Mafih, 21.

² Gölpınarlı, Mevlana, 226.

ne kadar tarihî belgeler açısından kesin olmasa da, dünden bugüne Mevlânâ'ya izafe edilen meşhur dörtlük evrensel bir mesaj niteliğindedir.

“Gel, gel, her ne olursan ol, gel!

İnançsız da, putperest de olsan, gel!

Burası umutsuzluk dergâhı değil,

Yüz kere bozsan da tövbeni, yine gel!”¹

Böylece bütün insanlık, dini, rengi, dili ne olursa olsun Mevlânâ'nın çağırdığı bu ‘dergâh’a davetlidir. Yaşama sevinçlerini kaybedenler, hayata küsenler, tövbesini bozanlar bu ‘dergâh’ta yeni ümitlere ulaşabilirler. Mevlânâ bu davetiyle, insan kitlelerini parçalayan, gönüllerin öze ulaşmasını engelleyen bütün bağların koparılmasını ister ve herkesi en iyiye, en doğruya, yegâne hakikate çağırır. Yani, insanın bir ayağı merkezde kalırken, diğer ayağı yetmiş iki milleti dolaşmalıdır.

Mevlânâ, “A yoksul! Hiçbir insanı hor görmel!”² diyerek bütün insanları kucaklamak ister. Bunu yaparken çıkış noktası, hepsinin aynı Allah’ın kulu olmalarıdır. Allah, sevgi nurunu bütün âleme yaymıştır.³ O’na göre bütün insanlar, Allah’ı her şeyin Yaratıcısı olduğu için severler. Bundan dolayı, Allah sevgisi her insanda bulunur.⁴

Mevlânâ bitki, hayvan ve insan âlemini tek bir bütün hâlinde görür. Bütün insanları da kendi benliklerine ait farklılıkları muhafaza ederken, barışa ve kardeşliğe çağırır. O, Müslüman olsun veya olmasın bütün insanlara karşı merhamet ve nezaket hisleri içinde olmanın gerekliliğine işaret eder.

Mevlânâ’da Kur’ân ve peygamber sevgisi engin ve derindir. “Can taşıdığım müddetçe Kur’ân’ın kölesiyim. Hz. Muhammed Mustafa’nın (s) yolunun toprağıyım. Kim benden bundan başka bir şey söylese, o sözlerden de söyleyenden de bîzârım.” ifadeleri ışığında Mevlânâ’yı İslâm’dan, Peygamber Efendimiz’den (s) ayrı düşünmek ve koparmak mümkün değildir. Onun düşüncesindeki ‘insanlık’ tasavvuf geleneğinden beslenir.

İnsan ve Sevgi

Bütün tasavvuf erbabı gibi Mevlânâ da, insanın ruhunu yüceltmesinin, olgunluğa ulaşmasının sevgiyle mümkün olduğuna inanır. Zira aşk; hayatın aslı, kâinatın yaratılış sebebidir. Cenab-ı Hakk’ın, Hz. Peygamber’e; “Sen olmasan, sen olmasan; bu gökleri yaratmazdım.” kudsî hadisindeki hitabı, varlık âlemlerinin mayasının sevgi olduğunu belirtirken,⁵ bir diğer kudsî hadisteki; “Ben gizli bir

¹ Rubâiler, 23.

² Divân-ı Kebîr II, 2262.

³ Mesnevî I, 2634.

⁴ Fîhi Mâ Fîh, 207.

⁵ Mesnevî, V:2746-49.

hazineydim, bilinmek istedim ve halkı (âlemleri ve insanı) yarattım.” ifadesi de insanın yaratılmasındaki yegâne amacın Allah’ı tanımak, sevmek ve kulluk etmek olduğunu açıkça anlatır. Mademki kâinatın yaratılışı ve devamı sevginin ürünüdür, öyleyse her insan bu sonsuz sevgiden nasibini almalıdır düşüncesinden hareketle Mevlânâ, her insanın bu sevgi dairesine dâhil olmasını hedefler. Ancak bu sevgi; yaratıcıyla, kâinatla ve insanlıkla bütünleşen, hiçbir zaman azalmayan ve zedelenmeyen hakiki bir sevgi olmalıdır. Tasavvufta “kesbî” olarak nitelenen bu sevgi; mecâzî veya beşerî aşk değil, “İlâhî aşk”tır. Yani tümdengelim metoduyla öncelikle iyilik, güzellik ve mükemmelliğin en üst derecesinin yalnızca kendisine has olduğu Cenab-ı Hakk’ı merkeze almak, daha sonra da bu sağlıklı sevgiyi Allah’ın yarattığı her varlığa yöneltmek. *Yunus Emre*’nin; “Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” sözleriyle formüle ettiği bu anlayışı, *Mevlânâ* da; “Biz pergel gibiyiz. Bir ayağımız din üzerinde sağlamca durur, öteki ayağımız yetmiş iki milleti dolaşır.” sözleriyle dile getirir. Zira öncelikle yaratıcısını seven insan, bu tükenmeyen sevgi kaynağından aldığı enerjile bütün insanlığı ve çevreyi sevme gücünü kendisinde bulacak, her insanda fitraten mevcut olan sevgi duygusunu en olumlu yöne kanalize edecektir.

İnsanlık tarihinde önemli etkiler bırakmış ve bu etkileriyle birçok insana yol gösterici olup sevgi, barış, kardeşlik ve hoşgörü sembolü olmuş şahsiyetlerin başında gelenlerden biri de Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’dir. Mevlânâ, Kur’an ışığında insanı yaratılmışların en şerefli olanı olarak insana değer veren, onu sevmeyi ve değer vermeyi herkese öğütleyen, her dilden, dinden, renkten insanı kucaklayan yönüyle yaşadığı çağdan bu yana hep sevginin, barışın, kardeşliğin ve hoşgörünün sembolü olarak anılagelmiştir. İnsanlığa ahlak, sevgi, hoşgörü ve aşkı gösteren Mevlânâ, bu noktada insana adeta ilahi bir ışık, cana can katan bir güzellik olmuştur. Herkesin can dostu olmuştur. Mevlânâ’yı bu derece insana sevdiren ve önemli kılan şey elbette onun eserlerinde dile getirdiği kendi sözleridir.

Mevlânâ’nın sözleri bugün dünya üzerinde bir evrensel değer haline gelmiştir. Doğu dünyasında da batı dünyasında da Mevlânâ’ya ve eserlerine gösterilen ilgi gün geçtikçe artmakta ve geniş halk kitlelerini etkilemektedir. Onun sözlerinin bu kadar etkileyici olmasının din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin herkes tarafından kabul görmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler de hiç şüphesiz onun sözlerinin etkileyciliği kadar önemlidir.

Mutasavvıf, şair ve aynı zamanda semazen olan Mevlânâ yazdığı her satırda, oluşturduğu şiirde ve her davranışında aşk ve sevgiden bahsetmiştir. Mevlânâ’ya göre sevgi, insanı hayata bağlayan ve onu yüce yaratıcısına ulaştıran bir yoldur. İçinde yaşadığı topluma sevgi ve hoşgörü ile yaklaşan Mevlânâ, toplumsal statülerin geçici olduğunu, asıl önemli olanın insanlık olduğunu hatırlatmıştır. Toplumdaki fakir ve yoksullarla dostluk kurduğu gibi, dönemin sultan ve aristokrat tabakası ile de diyalog kurabilmiştir. Ayrıca farklı mezhep ve inancı benimseyen kişilerle de yakın ilişkiler içinde olmuş ve onların da gönül sultanı olmuştur.

Mevlânâ için esas mesele insandır. Mevlânâ’ya göre insanı sevmek Allah’ı sevmektir. Mevlânâ edindiği deneyimleri sentezleyerek insanın özüne varır. İnsana

yaklaşırken de sevgi dilini kullanır. Özü sevgidir. Çünkü insanı insan yapabilen tek değer sevgidir. Mevlânâ insanı kusurlarıyla, günahlarıyla ve sevaplarıyla kabul eder.

“Sevgiyle acılar tatlılaşır, sevgiyle bakırlar altın olur. Sevgiyle tortular berraklaşır; sevgiyle dertler şifa bulur. Sevgiyle ölümler dirilir, sevgiyle padişahlar kul olur. Bu sevgi de bilgi sonucu oluşur.”¹

Mevlânâ ayrılık, gayrilik, bölücülük yaparı kabul etmez ve böylesi kişiler bizden değildir der.

“Beri gel daha beri; bu yol vuruculuk nereye dek böyle; bu kavga, gürlüü, bu hır güir nereye dek böyle? Sen bensin işte, ben benim işte,”

Mevlânâ hiç ayırım gözetmeksizin insanları birliğe, kardeşliğe çağırır. İnsanı kendi halinde bırakmaz, topluluğa karıştırır. Kim olursa olsun birliğe dahil olmaya çağırır. Bu daveti yaparken de esas kabul ettiği İslam’dan asla ayrılmaz. İslam kelime anlamı olarak da sevgi ve barışı sembolize eder. Mevlânâ’nın çağırıldığı merkez de sevgi ve barıştır. Toplumdaki kardeşliğin oluşmasında inanç ve maneviyatın önemi üzerinde durur, bunun oluşması için de sevgiyi esas kabul eder. Toplumsal barışı ve hoşgörüyü sağlamak için güzel reçeteler sunar. Sevgi tohumlarının toplumda yeşermesi için herkesin kabul edeceği projeler üretir. Sunduğu bu reçete ve projeler her kesimden insanın beğenisini kabul ettiği için de insanlar üzerinde çok az kişiye nasip olacak bir etki bırakmış bir şahsiyettir.

“Sevgilisiyle boş geçinen sevgilisiz kalmaz, müşteri ile iyi anlaşılan iflas etmez. Ay geceden ürmediği için parlak kaldı, gül dikenle nuştığı için o güzel kokuyu elde etti.”

Günümüz dünyasında insanın içinde bulunduğu bunca teknolojik gelişmişliğe rağmen bir boşluk hisseden insanlar Mevlânâ’nın herkesi kucaklayıcı düşüncelerine ve sevgisine doğru yönelmektedir. Dünyanın her yanında insanlar Mevlânâ’ya koşturmaktadır.

Mevlânâ’nın sözlerinin etkileyiciliği o derece ileridir ki Mevlânâ’nın düşünce esasını kabul etmeyenler bile kendi duygu dünyalarına hitap eden birkaç kelimeyi Mevlânâ’dan duyduklarında inanılmaz bir teslimiyet içine girebiliyorlar. Mevlânâ’nın sözlerindeki bu duygu ve ifadeler yüreklere hitap ettiğinden her kesimden insan kendinden bir şeyler bulmaktadır. Bu sözlerin adeta kendi duygularının ifadesi olduğunu hissetmektedir. Mevlânâ da bunu şu şekilde ifade eder:

“Yetmiş iki milletten insan sırrını bizden dinler. Biz, bir perde ile yüzlerce ses çıkararak bir neyiz.”

Yine Mevlânâ, her milletten insanlarla dost olmuş, fakirle zenginle oturmuş ve onlarla hemhal olmuştur. İşte sözlerinin etkileyiciliğini bu noktada aramak gerekir.

Mevlânâ’nın sevgi ve hoşgörüyü kurutmaya çalıştığı ırkçılık, haksız yere can alma, kin ve nefret tohumları ne yazık ki günümüzde özellikle Ortadoğu’da varlığını

¹ Mesnevi, II, s.239.

sürdürmektedir. Haksız yere insan kanı akıtılmaktadır. Bugün dünyanın birçok yerinde varlığını sürdüren ve insanlık için yüz kızartıcı olan şiddet, hoşgörüsüzlük, sömürgecilik, ırkçılık vb. olumsuzluklara karşı Mevlânâ'nın barışçı, sevgi dolu ve hoşgörü düşüncesi hakkıyla benimsenip uygulanırsa evrensel barışın sağlanacağı, insanların daha huzurlu bir yaşam sürdürecekları şüphesizdir. Özellikle terör ve savaşın yoğun bir şekilde yaşandığı şu günlerde Mevlânâ düşüncesinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır..

Hız. Mevlânâ'nın ağzından çıkan her sözü ve davranışı birlik ve kardeşlik mesajlarıyla doludur. Seslenişi bütün insanlara, insanlığadır:

“Kendi halinde kalırsan bir damlasın; ama bütüne katılırsan bir derya olursun. Ey insan! Sen yüz binlerin birisin ama, bütünüle sen yüz binlersin.”

Küreselleşme olgusuyla tek bir köy ya da tek bir şehir olmaya doğru gitmekte olan dünya; *“Beri gel, daha beri; bu yol vuruculuk nereye dek böyle? Bu bir güre, bu savaş nereye kadar? Sen bensin, ben benim işte!”* diyen Mevlânâ'nın birlik ve barış çağrılarına ne kadar muhtaçtır! Fakat bu birliği temin için insanın daima Yaraticısına yönelmesi ve yardımı O'ndan beklemesi gerekir: *“Zenginliğini defineden, hazineden, maldan mülkten değil, O'ndan dile. Yardımı amcadan, dayıdan değil, O'ndan iste!”*

Hız. Mevlânâ'nın coşkun ve hudutsuz aşkı, topluma, fertlerini aynı değerler etrafında birleştiren, kaynaştıran ve bir potada eriten bir güç, yani sevgi, hoşgörü, kardeşlik ve dayanışma olarak yansır: *“Sevgiyle acılar tatlılaşır; sevgiyle deriler şifa bulur; sevgiyle ölümler dirilir; sevgiyle padişahlar kul olur.”*

O, toplumdaki kardeşlik ve dayanışmanın temininde inanç ve maneviyatın rolünü ısrarla vurgularken bu hususta asıl belirleyici olanın sevgi ve duygu birliği olduğunu hatırlatır:

“Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguları paylaşanlar anlaşır.”

“Kalpten kalbe yol vardır; kardeşlik de düşmanlık da bu gizli yoldan geçer.”

“Mü'min Mü'minin aynası olursa, kimse karşısındakinin ayıbını göremez;” *“Zâlimlerin zulmü karanlık bir kuyudur. Ey zulümle bir kuyu kazın! Sen kendin için tuzağa hazırlıyorsunuz.”* sözleriyle kaba kuvvete ve haksızlıklara karşı çıkarken, diğer taraftan; *“Kin ve nefret duyguları kalpleri karartır. Barış dalgaları kalplerden kinleri atar; savaş dalgaları ise sevgileri altüst eder.”* sözleriyle de bir bakıma kolay ve ilkel olan kin ve intikamı değil, zor ve erdemli olan sulh ve kardeşliği işaret eder.

“Yarıyla hoş geçinen yârsiz kalmaz, müşteri ile iyi anlaşılan iflâs etmez. Ay geceden ürmediği için öyle parlak kaldı; gül de dikenle uyduğu için o kokuyu elde etti.” diyerek toplumsal barış için birbirimize tahammül etmemiz ve zorluklara göğüs germemiz gerektiğini öğütler.

İnsan sevgisiyle dolu olan büyük ahlâkçı ve eğitimci; *“Hangi tohum yere atıldı da bitmedi. Neden insan için de aynı şey geçerli olmasın?”* sözleriyle de insan için her zaman ümitvar olunması ve kapının daima aralık bırakılması gerektiğini belirtir.

Sonuç

Günümüzde modern hayatın getirdiği nimetlere mukâbil, biyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıyla tatmin olmayan, acımasız rekâbetler içerisinde basit bir tüketim aracı olmayı kabullenemeyen, dahası hayatın derin anlamını arayan ve içinde buldukları mânevi boşluğu doldurmak isteyenler, akın akın Hz. Mevlâna'nın bütün insanlığı kucaklayan fikirlerine, engin sevgi ve hoşgörüsüne doğru koşmakta; onun manevî huzuruna gelmekte; semazenlerin vecd içindeki dönüşlerine gönülleriyle iştirak ederek ruhlarını yıkamaya çalışmaktadırlar.

Mevlâna'nın tarihin her döneminde feyz alınmış seçkin ve yol gösterici fikirlerine, bütün insanlık olarak bugün her zamankinden daha fazla ihtiyacımız olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Maddî refaha, bilim ve teknolojiye baş döndürücü gelişmelere karşılık, dünyanın pek çok yerinde çatışmaların devam ettiği; açlık ve sefâletin hüküm sürdüğü; huzursuzlukların, haksızlık ve adaletsizliklerin büyük boyutlara ulaştığı günümüzde insanlık, gittikçe ağırlaşan ve çözümü güçleşen sorunlarını çözme şansına, ancak Mevlâna gibi insan ruhunun derinliklerini keşfeden ve evrensel gerçeklikleri yakalayabilen fikir ve gönül adamlarının kılavuzluğunda sahip olabileceklerdir.